

Інформаційна довідка щодо реформування органів суддівського і прокурорського самоврядування у контексті рекомендацій Європейської Комісії

Інформаційна довідка щодо реформування органів суддівського і прокурорського самоврядування у контексті рекомендацій Європейської Комісії*

***Анотація.** Інформаційна довідка містить системний огляд трансформації та статусу органів суддівського і прокурорського самоврядування в контексті цілей і заходів переговорного процесу щодо членства України в ЄС. Проаналізовано перехід від етапу розбудови інституцій до оцінювання їх реальної інституційної спроможності щодо забезпечення справедливого правосуддя відповідно до вимог кластера 1 переговорного процесу та засадничого європейського принципу non-regression.*

Здійснено аналіз оновлення нормативної бази (2024–2026 роки), зокрема запровадження нової редакції Кодексу суддівської етики та регламентних документів, що забезпечують прозорість кадрових процедур, меритократію та інституційний захист незалежності суддів. Ключова увага зосереджена на ризиках законодавчого регресу щодо регулювання діяльності органів прокуратури та системних дефіцитах, зокрема, порушення строків реалізації заходів Дорожньої карти з питань верховенства права.

***Ключові слова:** суддівське самоврядування, прокурорське самоврядування, Рада суддів України, З'їзд суддів України, збори суддів, Всеукраїнська конференція прокурорів, Рада прокурорів України.*

Зміст

Вступ	4
Основна частина	
1. Система органів суддівського і прокурорського самоврядування: реалізація етичних та процедурних стандартів ЄС	4
2. Модернізація процедурної діяльності та інституційна трансформація органів суддівського самоврядування.....	6
3. Реформування прокурорського самоврядування	8
4. Огляд рекомендацій Європейської Комісії (SWD (2025) 759) та стан їх імплементації	10
Висновки	11

Вступ

Актуальність дослідження зумовлена завершенням етапу відновлення ключових органів врядування у сфері правосуддя та необхідністю переходу до оцінки їх реальної інституційної спроможності у контексті досягнення цілей переговорного процесу щодо вступу України до Європейського Союзу (далі – ЄС). Головна мета – здійснити комплексний аналіз результатів реформування та трансформації органів суддівського і прокурорського самоврядування.

Основна увага сфокусована на верифікації відповідності національної практики вимогам кластера 1, зокрема переговорного розділу 23 «Судова влада та основоположні права», та засадничому європейському принципу «non-regression». Аналіз охоплює як вагомні нормативні здобутки періоду 2024–2026 років (зокрема, ухвалення нової редакції Кодексу суддівської етики, Регламенту З'їзду суддів України та Положення про Раду суддів України), так і системні інституційні дефіцити. Окрему увагу приділено критичному розриву між високим рівнем законодавчої гармонізації та фактичним невиконанням низки заходів Дорожньої карти з питань верховенства права¹. Інформаційна довідка також висвітлює виклики у сфері прокурорського самоврядування, пов'язані з необхідністю посилення автономії Ради прокурорів України та недопущення законодавчого відходу від принципів меритократії та демілітаризації статусу прокурора.

Основна частина

1. Система органів суддівського і прокурорського самоврядування: реалізація етичних та процедурних стандартів ЄС.

Система органів суддівського і прокурорського самоврядування в Україні ґрунтується на принципах функціональної автономії та колегіальності.

Діяльність органів суддівського самоврядування регламентується Законом України «Про судоустрій і статус суддів»², що визначає його трирівневу систему: збори суддів (локальний рівень), Рада суддів України (РСУ) (вищий виконавчий орган) та З'їзд суддів України (найвищий орган).

Діяльність органів прокурорського самоврядування регулюється Законом України «Про прокуратуру»³, де ключовими органами визначаються Всеукраїнська конференція прокурорів та Рада прокурорів України (далі також – РПУ). Станом на початок 2026 року триває робота над посиленням інституційної незалежності РПУ від адміністративної вертикалі.

Протягом останніх двох років Україна прийняла низку актів, що докорінно оновлюють стандарти професійної діяльності та внутрішньої організації органів самоврядування на виконання вимог Європейської Комісії (далі також – ЄК).

1.1. Модернізація Кодексу суддівської етики: адаптація до нових викликів.
18 вересня 2024 року XX черговий З'їзд суддів України затвердив нову редакцію

¹ Дорожня карта з питань верховенства права : Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 травня 2025 року № 475-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475-2025-%D1%80#Text>

² Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>

³ Про прокуратуру : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>

Кодексу суддівської етики⁴ (далі – Кодекс). Документ ґрунтується на Конституції України⁵, Бангалорських принципах поведінки суддів⁶ та міжнародних актах, що регламентують роль судової влади в демократичному суспільстві. Фундаментальною засадою Кодексу є добровільне взяття суддями на себе більш істотних обмежень, що випливає з особливої місії судді як носія державної влади та має на меті зміцнення суспільної довіри до правосуддя.

1.2. Важливою новелою стало перше в історії національного суддівського самоврядування нормативне визначення меж використання штучного інтелекту (ШІ) (стаття 16 Кодексу): технології ШІ визнані допустимими лише як допоміжний інструмент, що не може впливати на незалежність судді, стосуватися оцінки доказів або підміняти процес ухвалення судового рішення. Також Кодекс деталізував вимоги до поведінки в цифровому середовищі та соціальних мережах (стаття 21 Кодексу), закріпивши, що користування ними має бути стриманим, поміркованим та обережним, а будь-яка онлайн-активність не повинна завдавати шкоди авторитету судової влади.

1.3. Коментар до Кодексу як інструмент уніфікованого тлумачення.

Рішенням Ради суддів України № 14 від 2 березня 2026 року було затверджено оновлений Коментар до Кодексу суддівської етики (далі – Коментар)⁷. Цей документ виконує функцію практичного дороговказу, що забезпечує чітке й однакове розуміння оціночних категорій та етичних принципів. Ключовим інноваційним стандартом об'єктивної оцінки поведінки судді в Коментарі визначено концепцію «звичайної розсудливої людини» (informed and reasonable observer). Згідно з цим критерієм дії судді оцінюються через призму сприйняття законослужняної та поінформованої особи, яка об'єктивно спостерігає за обставинами зі сторони, що дозволяє усунути суб'єктивізм та попередити поверхневі звинувачення.

1.4. Єдині показники оцінки доброчесності: перехід до меритократії.

На виконання вимог Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законодавчих актів України щодо удосконалення процедур суддівської кар'єри»⁸ від 9 грудня 2023 року № 3511-IX та рекомендацій Європейської Комісії Вища рада правосуддя (далі – ВРП) 17 грудня 2024 року затвердила Єдині показники для оцінки доброчесності та професійної етики судді (кандидата на посаду судді). Показники були напрацьовані спеціально створеною при ВРП робочою групою за участі представників Вищої кваліфікаційної комісії суддів України (далі – ВККСУ), Ради суддів України, Громадської ради доброчесності (далі – ГРД) та міжнародних експертів.

Запровадження цих показників дозволило:

⁴ Кодекс суддівської етики : Затверджено рішенням XX чергового з'їзду суддів України 18 вересня 2024 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-24#Text>

⁵ Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

⁶ Бангалорські принципи поведінки суддів від 19 травня 2006 року, схвалені Резолюцією Економічної та Соціальної Ради ООН 27.07.2006 № 2006/23. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_j67#Text

⁷ Коментар до Кодексу суддівської етики : Затверджено рішенням Ради суддів України від 02 березня 2026 року № 14. URL: <https://drive.google.com/file/d/1hMu5TicUS34rClrClOmdb4ttjNyqZRah/view>

⁸ Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законодавчих актів України щодо удосконалення процедур суддівської кар'єри : Закон України від 9 грудня 2023 року № 3511-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3511-20#Text>

уніфікувати критерії – створити єдину методологічну базу для ВРП, ВККСУ та ГРД під час проведення кваліфікаційного оцінювання та конкурсних процедур;

мінімізувати суб'єктивізм – чітко розкрити зміст доброчесності через такі параметри, як незалежність, чесність, непідкупність, відповідність способу життя статусу та дотримання присяги;

забезпечити прозорість кар'єри – установити передбачувані фільтри для відбору найбільш достойних кандидатів, що є критичною умовою виконання Україною зобов'язань у межах кластера 1 («Основи процесу вступу до ЄС», далі також – «Основи»).

Ці кроки свідчать про перехід системи правосуддя від формального декларування етичних норм до розбудови спроможної архітектури підзвітності та доброчесності відповідно до європейських стандартів.

2. Модернізація процедурної діяльності та інституційна трансформація органів суддівського самоврядування.

Важливим етапом реалізації Дорожньої карти з питань верховенства права в межах кластера 1 «Основа» стало комплексне оновлення нормативної бази, що регламентує діяльність вищих органів суддівського самоврядування. Протягом 2024–2026 років Україна здійснила перехід від формального визначення функцій самоврядування до детальної процедурної регламентації, спрямованої на забезпечення прозорості, меритократії та інституційного захисту суддівської незалежності.

2.1. Нова редакція Регламенту З'їзду суддів України: аналіз процедурних новел. У березні 2026 року XX черговим З'їздом суддів України було затверджено нову редакцію Регламенту З'їзду суддів України (далі також – З'їзд)⁹, яка докорінно оновила порядок підготовки та проведення роботи найвищого органу самоврядування.

Робота З'їзду тепер базується на принципах рівності прав делегатів, вільного волевиявлення та колегіальності. З'їзд утверджено як найвищий орган, чі рішення є обов'язковими для всіх інших органів суддівського самоврядування.

Механізм формування керівних органів: деталізовано процедуру обрання робочих органів (президії, мандатної та лічильних комісій) шляхом відкритого голосування більшістю від числа обраних делегатів. Це мінімізує ризики кулуарного впливу на організацію роботи З'їзду.

Особливі процедури кадрового відбору:

- *обрання членів ВРП:* запроваджено обов'язковий етап виступу кожного кандидата, рекомендованого Етичною радою, та надання ним відповідей на запитання делегатів (за винятком інформації про приватне життя, що не стосується спроможності виконання повноважень);

- *призначення суддів КСУ:* регламентовано проведення таємного рейтингового голосування за кандидатів, які отримали оцінку «відповідає» від

⁹ Регламент З'їзду суддів України (Додаток до рішення Ради суддів України 22 січня 2026 № 2). URL: <https://rsu.gov.ua/uploads/article/dodatok-do-proektu-reglamentu-zi-2e54ab9243.pdf>

Дорадчої групи експертів. Призначеним вважається кандидат, який отримав більшість голосів від числа обраних делегатів;

- *цифровізація та відкритість*: Регламент передбачає обов'язкову технічну фіксацію (аудіо/відео) перебігу З'їзду та можливість онлайн-трансляції на YouTube-каналі. Водночас згідно з вимогами Дорожньої карти триває робота над легалізацією онлайн-голосування для всіх суддів, а не лише делегатів, що має суттєво підвищити інклюзивність виборів.

2.2. Нове Положення про Раду суддів України: посилення автономії та захисної функції.

Затверджена у березні 2026 року нова редакція Положення про Раду суддів України¹⁰ (далі також – Положення) уточнює статус Ради суддів України як вищого органу самоврядування в період між З'їздами.

Функціональне розмежування. Положення чітко відокремлює внутрішні операційні функції Ради та її роль у системі стримувань і противаг. РСУ наділена правом розробляти заходи щодо забезпечення незалежності суддів, здійснювати контроль за їх організаційною діяльністю та заслуховувати звітність Голови Державної судової адміністрації України (далі також – ДСА України).

Контроль за доброчесністю та етикою. РСУ визначена єдиним органом, уповноваженим роз'яснювати положення Кодексу суддівської етики та ухвалювати рішення щодо врегулювання конфлікту інтересів у діяльності суддів і членів ВККСУ, якщо він не може бути врегульований процесуально. Це створює автономну систему етичного нагляду всередині професійної корпорації.

Інституційна стійкість: закріплено вимогу щодо повноважності Ради за умови обрання щонайменше 2/3 її складу. Члени РСУ працюють без відриву від здійснення правосуддя, проте мають право на відрадженьня зі збереженням винагороди для участі в засіданнях.

Розширення правозахисної ролі: РСУ отримала повноваження ініціювати питання про притягнення посадових осіб до відповідальності за порушення гарантій незалежності судової системи.

2.3. Законодавчі механізми забезпечення неупередженості та зміцнення незалежності органів суддівського врядування.

На виконання рекомендацій Європейської Комісії та відповідно до заходів Дорожньої карти з питань верховенства права, у Верховній Раді України опрацьовується законопроект (реєстр. № 13456 від 08.07.2025)¹¹. Документ спрямований на остаточне розмежування компетенцій між органами врядування (ВРП, ВККСУ) та самоврядування (РСУ) для усунення дублювання повноважень.

Ключовими напрямками імплементації мають стати такі.

Мінімізація адміністративного впливу: законопроект встановлює жорсткі бар'єри для запобігання внутрішньокорпоративному тиску. Зокрема, запроваджується вимога щодо ухвалення рішень двома третинами голосів для

¹⁰ Положення про Раду суддів України (Додаток до рішення Ради суддів України 22 січня 2026 № 3) : Затверджено рішенням XX чергового з'їзду суддів України. URL: <https://rsu.gov.ua/uploads/article/risennarsu3220126polozennarsu-e0baf5ca27.pdf>

¹¹ Про внесення змін до законів України «Про судоустрій і статус суддів» та «Про Вищу раду правосуддя» щодо забезпечення неупередженості конкурсних процедур на посаду судді : Проект Закону України (реєстр. № 13456 від 08.07.2025). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/56735>

кандидатів, які мають родинні зв'язки із членами ВРП чи ВККСУ. Це відповідає європейському принципу відокремлення процедур кар'єрного просування від органів політичного представництва інтересів суддів.

Забезпечення неупередженості та прозорості конкурсних процедур: передбачено обов'язкове складання повноважень членами ВРП та ВККСУ до моменту їхньої рекомендації на посаду судді, що виключає конфлікт інтересів під час конкурсів.

Трансформація фінансового адміністрування: законопроект є частиною пакета реформ (планований термін завершення – IV квартал 2027 року), що передбачає реорганізацію ДСА України. Метою є уніфікація фінансового та матеріального забезпечення судів під прямим контролем ВРП, за умови залучення Ради суддів України виключно до етапу формування бюджетних запитів.

Отже, ухвалення зазначеного законопроекту дозволить перейти до чіткої системи, де РСУ опікується захистом професійних прав, а ВРП та ВККСУ забезпечують незалежний та прозорий кадровий добір відповідно до стандартів переговорного розділу 23.

2.4. Оцінка результативності реформ у межах переговорного розділу 23.

Згідно зі звітом ЄК SWD (2025) 759 Україна досягла значного поступу в оновленні нормативної бази суддівського самоврядування, проте ЄК наголошує на необхідності реального впровадження меритократичних фільтрів для кандидатів до РСУ та делегатів З'їзду.

Будь-які зміни в Регламенті чи Положенні, що знижують рівень прозорості порівняно з досягнутим під час формування ВРП та ВККСУ, вважатимуться порушенням зобов'язань за кластером 1.

До I кварталу 2027 року заплановано проведення зовнішнього аудиту діяльності РСУ та ВРП, результати якого стануть підґрунтям для можливої реорганізації самоврядних структур із метою підвищення їх ефективності.

У 2024–2025 роках відбулося значне розширення функціоналу Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС, пізніше – ЄСІКС). Зокрема, законодавчо закріплено обов'язковість електронних кабінетів та легалізовано дистанційні онлайн-слухання. У межах реалізації Дорожньої карти з питань верховенства права триває дискусія щодо легалізації онлайн-голосування на З'їзді суддів України, що має підвищити інклюзивність самоврядування.

Отже, модернізація процедурної діяльності через ухвалення нових Регламенту З'їзду суддів України та Положення про Раду суддів України створила правовий фундамент для прозорого та підзвітного суддівського самоврядування. Однак, завершення реформи вимагає усунення дублювання функцій врядування та самоврядування та запровадження дієвих інструментів перевірки доброчесності кандидатів до самоврядних органів за участю незалежних експертів, що є критичною вимогою для успішного закриття переговорного розділу 23.

3. Реформування прокурорського самоврядування.

3.1. Функціональний аудит та стратегічне планування. На виконання цілей Стратегії розвитку прокуратури на 2025–2028 роки (затвердженої у жовтні 2025 року), протягом січня – березня 2026 року за ініціативи Офісу Генерального

прокурора було проведено комплексний функціональний аудит Ради прокурорів України (РПУ) та Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів. За підтримки міжнародних партнерів (Проекту ЄС «Pravo-Justice» та Проекту Ради Європи), у січні 2026 року відбувся візит міжнародних консультантів для оцінювання структурних та управлінських аспектів діяльності РПУ. Результати цього аудиту дозволили деталізувати практичні кроки щодо трансформації Ради із консультативно-дорадчого органу на повноцінний, постійно діючий інститут професійного врядування та забезпечили верифікацію її реальної спроможності діяти автономно від адміністративної вертикалі.

3.2. Законодавчі новели. Ключовим інструментом реалізації вимог кластера 1 «Основ» став законопроект (реєстр. № 13603 від 06.08.2025)¹², спрямований на докорінну зміну правового статусу Ради прокурорів.

Законопроектом пропонується надати РПУ статус окремої юридичної особи публічного права із власним бюджетом, штатом (секретаріатом) та відокремленими службовими приміщеннями, що має остаточно розірвати організаційну залежність органу від Офісу Генерального прокурора.

Передбачено перехід членів Ради на роботу на постійній основі із встановленням відповідного рівня оплати праці та соціальних гарантій, що дозволить забезпечити безперервність виконання самоврядних функцій.

Запроваджується процедура попереднього відбору кандидатів до складу РПУ із залученням незалежних експертів для обов'язкової перевірки на доброчесність та професійну етику, аналогічно до процедур, що діють для Вищої ради правосуддя.

3.3. Відповідність міжнародним стандартам та рекомендаціям Європейської Комісії.

Запропонована реформа прямо корелює із зауваженнями ЄК, викладеними у звіті SWD (2025) 759¹³, та рекомендаціями GRECO за результатами 4-го раунду оцінювання. Міжнародні експерти наголошують на необхідності усунення керівників прокуратур зі складу РПУ для мінімізації ієрархічного тиску та забезпечення «горизонтальної» незалежності рядових прокурорів. Згідно з позицією Венеційської комісії (2025) органи самоврядування повинні мати повну функціональну та фінансову автономію, що є обов'язковою умовою для переходу України до фінальної стадії перемовин за переговорним розділом 23.

3.4. Розширення повноважень та цифровізація.

У межах реалізації Дорожньої карти з питань верховенства права передбачається розширення компетенції РПУ в частині захисту прокурорів від зовнішнього втручання та надання Раді повноважень щодо розгляду скарг на рішення КДКП, які наразі належать до компетенції ВРП. Також заплановано впровадження системи випадкового розподілу справ за чіткими критеріями спеціалізації та цифровізацію процесів прокурорського самоврядування для підвищення прозорості прийняття кадрових рішень. Це дозволить реалізувати

¹² Про внесення змін до Закону України «Про прокуратуру» з питань підвищення ефективності діяльності органів прокуратури : Проект Закону України (реєстр. № 13603 від 06.08.2025). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/57001>

¹³ Звіт Європейської Комісії щодо України за 2025 рік SWD(2025)759. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2025_en

принцип політичної нейтральності як фундаментальний для демократичної прокуратури європейського зразка.

4. Огляд рекомендацій Європейської Комісії (SWD (2025) 759) та стан їх імплементації.

4.1. Загальна оцінка прогресу та перехід до кластера 1.

За результатами моніторингу Європейської Комісії, представленого у звітах про прогрес України в рамках Пакета розширення Європейського Союзу за 2024 та 2025 роки, Україна досягла високого рівня нормативної гармонізації (93 %) у сфері юстиції, свободи та безпеки. Однак, ЄК наголошує на небезпечному «парадоксальному розриві»: попри якісне законодавство, операційна спроможність системи залишається вразливою через кадровий дефіцит і недостатню прозорість самоврядних органів. У контексті кластера 1, який включає переговорний розділ 23 «Судова влада та основоположні права», стратегічний фокус зміщується з інституційного відновлення органів врядування на перевірку їх фактичної спроможності забезпечувати верховенство права.

4.2. Реформа органів суддівського самоврядування (З'їзду суддів України та Ради суддів України). Європейська Комісія висуває жорсткі вимоги щодо підвищення прозорості та якості процесів відбору членів Ради суддів України та делегатів З'їзду суддів України. Основною претензією є слабкість меритократичних механізмів під час формування цих органів, що робить їх вразливими до ієрархічного тиску. ЄК наполягає на запровадженні спеціальних процедур перевірки на добросовісність («фільтрів») для всіх кандидатів до РСУ та суддів КСУ, що призначаються З'їздом суддів, із залученням незалежних експертів за зразком Етичної ради. Будь-які зміни, що знижують досягнутий рівень прозорості, розцінюються як порушення принципу non-regression (недопущення регресу)¹⁴.

4.3. Інституційна автономія та модернізація прокурорського самоврядування. Вимоги ЄК та GRECO щодо Ради прокурорів України полягають у забезпеченні її реальної, а не декларативної незалежності від Офісу Генерального прокурора. Ключовим індикатором є перетворення РПУ на окрему юридичну особу з власним бюджетом, штатом (секретаріатом) та приміщеннями. Аналогічно до суддівського сектору, вимагається впровадження меритократичного відбору членів РПУ із перевіркою їхньої добросовісності незалежними експертами. Також ЄК рекомендує усунути керівників прокуратур зі складу Ради для мінімізації «горизонтального» тиску та передати РПУ повноваження щодо розгляду скарг на рішення КДКП¹⁵.

4.4. Ризики політичного втручання та принцип меритократії. Окремим об'єктом критики ЄК стали законодавчі зміни липня 2025 року, які дозволили призначення та переведення прокурорів до обласних прокуратур та Офісу Генпрокурора без проведення конкурсу під час воєнного стану. Комісія кваліфікує ці норми як такі, що прямо підривають принцип меритократії та створюють ризики

¹⁴ Звіт Європейської Комісії щодо України за 2025 рік SWD(2025)759. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2025_en

¹⁵ Там само.

неправомірного втручання в кримінальні провадження. Вимогою ЄК є негайне скасування цих положень для збереження стабільності реформи за переговорним розділом 23 та довіри до всієї системи кримінальної юстиції¹⁶.

Візуалізацію ключових досягнень та системних викликів у сфері суддівського і прокурорського самоврядування наведено на Рис. 1*.

Рис. 1

¹⁶ Звіт Європейської Комісії щодо України за 2025 рік SWD(2025)759. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2025_en

*Рисунок згенерований за допомогою технологій ШІ.

Висновки

Комплексний аналіз Європейською Комісією прогресу України в межах кластера 1 переговорного процесу щодо вступу України до ЄС свідчить про наявність значного розриву між високим рівнем нормативного наближення та фактичним станом операційної незалежності самоврядних інституцій. Попри ухвалення низки прогресивних актів у 2024–2026 роках, Європейська Комісія та міжнародні експерти фіксують системні затримки у виконанні критичних заходів Дорожньої карти з питань верховенства права та ризику законодавчого регресу.

Протягом звітнього періоду було оновлено процедурний базис вищих органів суддівського самоврядування, що стало вагомим кроком до прозорості, проте ключові стратегічні цілі залишаються нереалізованими.

До нормативних здобутків слід віднести: затвердження нової редакції Регламенту З'їзду суддів України та нового Положення про Раду суддів України. Ці документи деталізували порядок таємного голосування та розмежували операційні функції РСУ, що посилює внутрішню стійкість системи. Важливим здобутком також стало впровадження оновленого Кодексу суддівської етики (вересень 2024) та Коментаря до нього (березень 2026), які запровадили критерій «звичайної розсудливої людини» для оцінки доброчесності судді.

Незважаючи на зазначені значні здобутки в системі правосуддя, залишається низка критичних питань, що потребують негайного вирішення.

Легалізація онлайн-самоврядування: згідно з Дорожньою картою закон про проведення З'їзду суддів України у режимі онлайн мав бути прийнятий до IV кварталу 2025 року. Станом на квітень 2026 року це завдання не виконано, що створює безпекові ризики для делегатів та обмежує інклюзивність прийняття рішень.

Відсутність фільтрів доброчесності: ЄК наголошує на відсутності меритократичних механізмів при формуванні РСУ та З'їзду суддів України. Вимога щодо законодавчого закріплення обов'язкової перевірки на доброчесність кандидатів до цих органів (із залученням незалежних експертів за зразком Етичної ради) залишається нереалізованою через значний внутрішній опір у суддівському корпусі.

Кадровий вакуум у Конституційному Суді України: парламент досі не заповнив вакансії у КСУ за своєю квотою замість ветованих міжнародними експертами кандидатів, що прямо суперечить вимогам переговорного розділу 23 щодо зміцнення конституційної стабільності.

Реформування прокурорського самоврядування перебуває на етапі інституційного тестування, проте зафіксовані кроки, які міжнародні партнери кваліфікують як відхід від європейських стандартів.

Так, законопроект № 13603, який має надати РПУ статус окремої юридичної особи та забезпечити її фінансову автономію від Офісу Генерального прокурора, досі не прийнятий у цілому. Це залишає РПУ у статусі «консультативного додатка» адміністративної вертикалі.

Ризик мілітаризації та регресу: законопроекти № 13603 та № 13603-1 містять пропозиції щодо повернення класних чинів та форменого одягу, що ЄК та GRECO розцінюють як крок назад у процесі демілітаризації прокуратури.

Призначення без конкурсу: законодавчі зміни липня 2025 року, що дозволяють призначення прокурорів до ОГП та обласних прокуратур без конкурсу під час війни, визнані ЄК грубим порушенням принципу меритократії та такими, що потребують негайного скасування.

Окрім процедурних аспектів, у ході дослідження виявлено деякі проблеми, що підривають ефективність всієї системи правосуддя. Так, збереження норм про автоматичне закриття корупційних справ через закінчення строків розслідування є головною системною перешкодою для ефективності правосуддя. ЄК наполягає, що без їх скасування прогрес за переговорним розділом 23 буде вважатися обмеженим. Також попри запуск Служби дисциплінарних інспекторів у грудні 2024 року, залишається невиконаним показник Ukraine Facility щодо остаточного розгляду не менше 20 % «старих» дисциплінарних справ до кінця 2025 року. ЄК вказує на недостатню прозорість у черговості розгляду скарг.

І, насамкінець, слід зазначити про фінансове виснаження системи правосуддя: бюджетне забезпечення операційних потреб судів на рівні лише 61 % та критично низька оплата праці апаратів призводять до масового відтоку кваліфікованих кадрів, що нівелює будь-які процедурні реформи.

Отже, аналіз стану виконання реформ у межах кластера 1 дозволяє констатувати, що Україна успішно створила їх інституційно-нормативну базу (нові регламенти, кодекси етики, інституційне відновлення ВРП/ВККСУ), проте деякі фундаментальні вимоги ЄК ще потребують реалізації. Адже успішне закриття переговорного розділу 23 та перехід до фінальної стадії перемовин можливі лише за умови забезпечення операційної незалежності кожного судді і прокурора через спроможні та добросовісні органи самоврядування.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*